

Asia: VN/5137/2022-OM-229

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

-

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

-

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

-

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

-

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottonenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

-

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

-

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

15 luku. Asumisen järjestäminen

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kieltäminen) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

-

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

-

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

-

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

-

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

-

Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

-

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

-

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

Lääkäripalveluyritykset ry:n (LPY) kiittää mahdollisuudesta lausua valmiuslakityöryhmän mietinnöstä ja siihen sisältyvästä lakiehdotuksesta.

Taustaa

Voimassa olevan valmiuslain säädöksiä sovellettiin koronapandemian (Covid 19) aikana. Pandemian aikana ilmeni haasteita toiminnan johtamisessa, koordinoinnissa ja viestinnässä.

Lääkäripalveluyritykset ry:n (LPY) mielestä oli erityisen harmillista, että sosiaali- ja terveydenhuollon yksityisen sektorin resursseja ei hyödynnetty koronapandemian hoidossa läheskään täysimääräisesti. Yksityisen sektorin palveluntuottajia ei myöskään kohdeltu tasapuolisesti, esimerkiksi suojavälineitä jaettaessa. Myös ohjeistuksissa, tiedottamisessa ja viestinnässä yksityisen sektorin palveluntuottajille oli merkittäviä puutteita.

LPY pitää tärkeänä, että covid-pandemian aikana saatuja kokemuksia valmiuslainsäädännön soveltamisesta hyödynnetään uuden lain valmistelussa.

Yleistä työryhmän mietinnöstä

Yhdistyksen mielestä oleellista valmiuslaissa on tiedostaa julkisen sektorin toimijoiden ja viranhaltijoiden järjestäjärooli: julkisen sektorin ensisijainen ja päätehtävä on huolehtia olosuhteiden luomisesta ja asioiden järjestämisestä, joissa keskeistä on virkavallan käyttö, viranomaispäätösten tekeminen ja niistä informoiminen. Julkisen sektorin toimijoiden ei tarvitse tuottaa hyödykkeitä

(tuotteet ja palvelut), vaan pitää huolta siitä, että niitä on saatavilla silloin, kun niitä tarvitaan, esim. energiaa, elintarvikkeita, ammuksia sekä sosiaali-, terveys- ja koulutuspalveluita.

Yhdistys muistuttaa, että poikkeusoloista ja kriiseistä voidaan selvitä, vaikka julkisen sektorin toimijat eivät itse juurikaan tuottaisi palveluita tai tuotteita. Viranomaiset voivat aina valmiuslain nojalla velvoittaa yksityiset toimijat tuottamaan tiettyjä palveluita määrätyille kohderyhmille tai määrätä yksityisen sektorin työntekijöitä töihin julkiselle sektorille, esim. autokuskeiksi tai lääkäreiksi.

Kommentit valmiuslakiesityksestä

Lääkäripalveluyritykset ry (LPY) pitää esitettyä valmiuslain kokonaisuudistusta erittäin tarpeellisenä. Yhdistyksen mielestä on välttämätöntä saattaa valmiuslaki vastaamaan nykyaikaista käsitystä yhteiskunnan kokonaisturvallisuudesta ja sitä uhkaavista tekijöistä sekä erilaisten vaikutuksiltaan vakavien uhka- ja häiriötilanteiden tunnistamisesta.

Valmiuslain kokonaisuudistuksen tavoitteena on johdonmukainen, ajantasainen ja perustuslain kanssa sopusoinnussa oleva sääntely kokonaisuus, joka tarjoaa edellytykset tehdä erilaisten poikkeusolojen hallitsemiseksi riittävän nopeat ja oikea-aikaiset päätökset sekä sisältää asianmukaiset ja riittävät toimivaltuudet näiden päätösten toteuttamiseksi. Esityksen tavoitteena on myös suojata perus- ja ihmisoikeuksia poikkeusoloissa.

LPY kannattaa lakiuudistuksen lähtökohdaksi otettua periaatetta: viranomaisten toiminnan tulee poikkeusoloissakin mahdollisimman pitkälti perustua ennakolta valmisteltuun ja säädettyyn lainsäädäntöön. Näin pystytään parhaiten turvaamaan poikkeusolojen toimenpiteiden asianmukaisuus ja oikeasuhtaisuus sekä poikkeusolojen lisätoimivaltuuksien nopea käyttöönotto.

Pidämme myös tärkeänä sitä, että ennakolta voimassa olevan sääntelyn toimivuutta voidaan testata harjoituksilla ja sen soveltamiseen voidaan muutenkin varautua. LPY esittää, myös yksityisen sektorin toimijoiden edustajat otetaan mukaan varautumisen suunnitteluun ja myös yksityisen sektorin palveluntuottajille tarjotaan mahdollisuus osallistua varautumiseen liittyviin harjoituksiin. Julkisen vallan ja elinkeinoelämän yhteistyötä varautumisen parantamiseksi täytyy edelleen kehittää, esimerkiksi Huoltovarmuuskeskusten puitteissa tehtävää yhteistyötä.

Normaalisuusperiaate on lähtökohta

LPY pitää tärkeänä, että valmiuslakiin ehdotettavaa toimivaltuussääntelyä ohjaa olennaiselta osin niin sanottu normaalisuusperiaate, jonka mukaan poikkeusolojen lisätoimivaltuuksia voidaan soveltaa vain, jos tilanne ei ole hallittavissa normaaliolojen lainsäädäntöön perustuvien viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin. Viranomaiset toimivat siten poikkeusoloissakin ensisijaisesti ja mahdollisimman pitkälle normaaliolojen toimivaltuuksin perusoikeuksien yleisten ja erityisten rajoitusedellytysten mahdollistamissa rajoissa.

Yhdistys muistuttaa, että perustuslain 23 §:ssä tarkoitettuihin perusoikeuspoikkeuksiin voidaan turvautua vain viimesijaisesti. Normaalisuusperiaate sitoo lainsäädännön toimeenpanijan lisäksi myös lainsäätäjää. Valmiuslakiin ei tule siten ottaa sellaisia lisätoimivaltuuksia, jotka on mahdollista säätää perusoikeuksien yleisten tai erityisten rajoitusedellytysten puitteissa myös normaaliolojen lainsäädäntöön (esimerkiksi tartuntatautilaki). Käytännössä sektorikohtaiseen lainsäädäntöön sisältyvät toimivaltuussäännökset ja mahdollisuudet niiden kehittämiseksi edelleen määrittelevät merkittäväällä tavalla sitä, mitä toimivaltuuksia valmiuslakiin kannattaa kirjata.

LPY pitää 9 luvun (57–62 §) toimivaltuuksia kansallisen turvallisuuden näkökulmasta ymmärrettävinä sotilaallisissa poikkeusoloissa.

Yhdistys muistuttaa, että kyseisen sääntelyn hyväksyttävyyys ja toimivuus edellyttävät tarkkarajaista ja viimesijaista soveltamista, läpinäkyviä päätöksentekokriteerejä sekä täysimääräistä ja viivytyksetöntä korvausjärjestelmää. Toimenpiteet tulee kuitenkin mitoittaa ja toteuttaa siten, että yritysten taloudelliset vahingot jäävät mahdollisimman vähäisiksi eikä niiden toimintaedellytyksiä heikennetä suhteettomasti kriisitilanteessa.

Myös muissa kuin sotilaallisissa poikkeusoloissa, joissa valmiuslakia sovelletaan, on luovutus ja suoritusvelvollisuuksista säädettävä edellä mainittujen periaatteiden mukaisesti.

Lopuksi

LPY mielestä on tärkeää, että voimassa olevaa valmiuslaki päivitetään ja uuden lain valmistelussa hyödynnetään koronapandemian ajan kokemuksia sekä otetaan huomioon toiminta- ja turvallisuusympäristössä tapahtuneet muutokset. Yhdistys muistuttaa, että lainsäädäntö luopelissäännöt sekä parantaa edellytyksiä varautumisen kehittämiseen ja riskitilanteiden ennakointiin.

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

-

Partanen Ismo
Lääkäripalveluyritykset ry